

BUDÚCNOSŤ SPOLOČNÉHO REFERENČNÉHO RÁMCA

MARTIN DAŇKO

Právnická fakulta Univerzity Komenského, Slovensko

Abstract in original language

Príspevok je venovaný unifikačným snahám v oblasti súkromného práva v Európskej únii, kde v posledných rokoch sa prostredníctvom tvorby Spoločného referenčného rámca vytvára voliteľný nástroj európskeho zmluvného práva. V tomto článku je naznačených niekoľko podstatných aspektov, ktoré prinášajú bližší obraz smerovania SRR do budúcnosti.

Key words in original language

unifikácia, európske zmluvné právo, spoločný referenčný rámec

Abstract

This article is dedicated to the unification tendencies in the field of civil law in the European union. Lately, by means of creation of the Common reference frame, optional tool of the european contractual law is being formed. The article is suggesting several fundamental aspects which bring out closer look on the direction of the CFR in the the future.

Key words

unification, european contractual law, common reference frame

Medzinárodná normotvorba má svoj odraz aj v rovine súkromného práva. Ešte špecifickejšie je v tomto prípade európske právo.

Aj keď Európska únia je považovaná za právnickú osobu sui generis, nie je dôvod na akékoľvek pochybnosti o medzinárodnom charaktere jej normotvorby nakoľko vzhľadom na jej zloženie ide aj o úpravu právnych vzťahov cezhraničného charakteru. V tomto prípade normy upravujúce súkromnoprávne vzťahy, kde subjekty majú svoj pôvod každý inom štáte, má jasné prvky medzinárodného práva súkromného. Treba povedať, že úprava súkromnoprávnych vzťahov nie je v európskom práve rozsiahla a má len sektorový charakter.¹ Je nutné však dodať, že európske právo má aj v tomto prípade unifikačnú funkciu. Sleduje základný cieľ, a to vytvorenie

¹ Najrozsiahlejšia úprava je v oblasti spotrebiteľského práva.

a existenciu jednotného trhu a na realizáciu tohto základného cieľa, ide cestou úpravy súkromnoprávných vzťahov aj oblastiach práva, ktoré doteraz boli len výhradnou doménou vnútroštátneho práva jej členských štátov. Takto sa definuje a bojuje o svoju existenciu aj európske zmluvné právo.²

Zjednocovanie súkromného európskeho práva má svoje historické korene v 70. rokoch minulého storočia, podstatnejšie sa však chápe rok 1982 kedy na čele s dánskym profesorom Ole Landom bola vytvorená Komisia pre európske zmluvné právo, ktorej pracovné výstupy boli zavŕšené v roku 2003 vydaním poslednej tretej časti Princípov EU zmluvného práva. Po obsahovej stránke treba povedať, že išlo o veľmi všeobecné zásady, a práve všeobecnosť bola najproblematickejšia, pretože bola dôvodom sťaženej možnosti aplikovať tieto zásady v praxi. Na druhej strane treba dodať, že mala len odporúčací charakter, a to ako vzor pre národné úpravy členských štátov.

Výraznejší posun v smere harmonizácie európskeho zmluvného práva predstavuje rozhodnutie Európskej komisie vytvoriť prostriedok na realizáciu cieľov: zlepšiť kvalitu existujúceho a budúceho práva EU.³ Tento proces sa ma diať prostredníctvom Spoločného referenčného rámca, ktorého pôvodný zámer spočíval vo vytvorení normotvornej pomôcky pre Radu EU a EP, ktorá mala napomáhať pri tvorbe nových právnych predpisov z oblasti zmluvného práva EU.

Už z názvu sa dá usúdiť, že malo ísť len prostriedok, ktorý mal viesť k vytvoreniu štandardných zmluvných podmienok, a to ako kompilát existujúceho komunitárneho práva niektorých vnútroštátnych úprav ako aj inšpirovaný niektorými medzinárodnými zmluvami “tool-box for better regulation” teda nástroj, ktorý má napomáhať k lepšej normotvornej činnosti pri tvorbe európskej legislatívy. No výsledky prác priniesli viac ako spočiatku proklamovaný cieľ.

Tvorba spoločného referenčného rámca (SRR)

Tvorba Spoločného referenčného rámca je plne v réžii Európskej komisie, ktorá v roku 2005 iniciuje vytvorenie skupiny právnych odborníkov z akademickej obce z viacerých častí Európy. Takto vzniká Network of Excellence ako spoločná sieť viacerých akademických skupín. Je vedená profesorom Hans Shulke-Nolkde z Univerzity Bielefeld a jej základ tvoria

² Na účely tohto článku pod európskym zmluvným právom autor chápe súbor noriem, ktoré upravujú zmluvné vzťahy záväzkového charakteru v súkromnoprávnej rovine.

³ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade - Európske zmluvné právo a revízia aquis, ako ďalej KOM (2004)

predovšetkým predstavitelia Študijnej skupiny pre Európsky občiansky zákonník⁴ a Výskumnej skupiny pre súčasné súkromné právo EU⁵

Výsledkom práce uvedených skupín je priebežné vydanie v roku 2007 (interim outline edition) ako základný text, ktorý je o dva roky neskôr doplnený (outline editon) a záverečná verzia v októbri toho istého roku 2009 (full edition), tvorená zo 6563 strán a vydaná v šiestich zväzkoch.⁶

Z uvedeného vyplýva, že o akej si rámcovosti už nemôže byť ani reč. Toto dielo, ktoré nesie názov Návrh Spoločného Referenčného Rámca zo svojho názvu indikuje len to, že ide návrh, pretože šesť takto rozsiahlych zväzkov prináša kompletný modelový zákonník. V tomto „zákonníku“ sa zachoval vplyv Princípov európskeho zmluvného práva vypracovaný Landovou skupinou, ale podstatnejšie je, že medzi upravovanou materiálou sú aj mimozmluvné záväzky. Úplne najprekvapujúcejším je fakt, že tvorcovia išli omnoho ďalej keď svojou úpravou sa dotkli aj vecných práv k hnutelným veciam.

Tento fakt priniesol každému jasný obraz o skutočnom ciele Európskej únie, a to v podobe vytvorenia jednotného súkromnoprávneho kódexu. Je samozrejmé, že rozdiely spočívajúce v jednotlivých národných úpravách sú aj za súčasného stavu európske integrácie neprekonateľné, kde predovšetkým anglosaská právna kultúra je podľa môjho názoru najväčšou prekážkou tohto unifikáčného procesu. Preto cieľ „Európsky občiansky zákonník“ je v súčasnosti ešte príliš smelou ideou. S týmto názorom sa však niektorí európski právnici akademici nestotožňujú, o čom svedčí vyjadrenie Christiana von Bara, ktorý súčasný stav vníma ako dobu s doteraz najvhodnejšími a najrealistickejšími podmienkami na vytvorenie európskeho súkromného práva.⁷

Presný opak vidí S. Whittaker⁸, ktorí tvrdí, že predmetný návrh svojou rozsiahlosťou predznamenáva kodifikáciu súkromného práva, ktorú odmieta, pretože jej zložitost' spôsobí, že nenájde miesto v budúcom európskom práve.⁹ Je treba v tejto súvislosti povedať, že Whittaker je

⁴ The Study Group on a European Civil Code- SGECC: <http://www.sgecc.net/>

⁵ European Research group on Existing EC Private Law: <http://www.acquisgroup.com/>

⁶ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group): Principles, Definition and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR), Full edition, Sellier (2009)

⁷ Von Bar, Ch. Working together toward a Common Frame of Reference, In: *Juridica International*, č.X/2005 str.23

⁸ Britský právny expert, ktorý vypracoval analýzu Návrhu Spoločného Referenčného Rámca na objednávku britskej vlády.

⁹ Whittaker, S. *The Draft Common Frame of Reference: an Assessment commissioned by the Ministry of Justice United Kingdom* (2008) str. 49

zástancom pôvodnej idej vzniku SRR, a to teda ako legislatívnej pomôcky. Preto výsledok, ktorý bol predložený ako návrh SRR kritizuje zato, že vôbec nereflektuje pôvodné ciele komisie a značne ich presahuje.

Myslím, že aj napriek opodstatnenosti námietok Whittakera, je každému nad mieru jasné, že predmetný návrh má väčšie ambície ako boli od neho pôvodne očakávané Európskou komisiou. Otázne však ostávajú spôsoby akými budúci referenčným rámec bude uvedený do života a v akej forme. Tu už však nebudeme hovoriť o SRR ale voliteľnom nástroji európskeho zmluvného práva.

Budúcnosť voliteľného nástroja európskeho zmluvného práva

Myslím, že nepoviem nič zle, keď poviem, že budúcnosť SRR už začala. Stockholmský program¹⁰ definuje potreby voliteľného nástroja aj z pohľadu rozvoja vnútorného trhu, kde na zlepšenie jeho fungovania je nutné vytvoriť v právnej oblasti jednoduchší nástroj cezhraničnej spolupráce malých a stredných podnikateľov vo vnútri EU.

S týmto cieľom Európska komisia zriaďuje v roku 2010 skupinu odborníkov pre tvorbu SRR. Ide o predstaviteľov akademickej oblasti, príslušníkov právnických povolání ale aj zástupcov občianskej spoločnosti, ktorí sa zúčastňujú na tvorbe SRR. Je len smutným konštatovaním, že do tejto skupiny sa nedostal žiaden odborník zo Slovenska a dokonca ani Čiech. Čo dáva otázku kto bude hájiť naše záujmy v novo vznikajúcom SRR?

Otázných je v tomto procese viacero aspektov. Keďže SRR má vychádzať z existujúceho návrhu, bude zaujímavé sledovať ako široko bude prebraný návrh do finálnej podoby, a teda ktoré právne inštitúty budú upravené a ktoré ostanú zatiaľ len v návrhu. Stále však treba brať v úvahu, že pri tvorbe SRR je treba vychádzať s požiadavky potreby úpravy niektorých otázok, ktoré sa javia ako akútnejšie, a preto je opodstatnený predpoklad prednosti ich úpravy. V tomto smere ide predovšetkým internetový obchod a všetky obchodné vzťahy realizované prostredníctvom internetu tj. zmluvné vzťahy realizované prostriedkami diaľkovej komunikácie. Aj keď vecné práva k hnutelným veciam boli upravené v návrhu, považujem úpravu týchto právnych vzťahov presne za tú, od ktorej pozornosť sa upustí vo finálnej podobe SRR. Dôvody sú predovšetkým v rozdielnosti jednotlivých úprav v členských štátoch, aj keď je otázne, či úprava vecných práv k hnutelným veciam je potrebná, keď cieľom je vytvorenie uceleného systému európskeho zmluvného práva? S uvedeným súvisia nie len otázky rozdielnosti obsahu úprav jednotlivých členských

¹⁰ Akt Rady EU: Stockholmský program - otvorená a bezpečná Európa, ktorá slúži občanom a chráni ich- zo dňa 2.12.2009 č. 17024/09 bod 3.4.2.

štátov ale aj istý stupeň právnej tradície odzrkadľujú sa v právnej svojbytnosti v oblasti vecných práv.

Otáznou a stále nie jednoznačne zodpovedanou bude problematika právnej záväznosti budúceho SRR. Už tu bolo spomenuté, že harmonizácia v oblasti súkromného práva v prvom stupni bude vytvorenie voliteľného právneho nástroja. Tým bude práve budúci SRR. Zo samej podstaty voliteľného nástroja vyplýva, že predpokladaný súbor noriem má charakter soft law, teda podobu modelového zákona, kde zmluvné strany si ho dobrovoľne budú môcť zvoliť. Vytvorenie všeobecne právne záväzných pravidiel nemá zatiaľ predpoklad na úspech. Je dosť nepravdepodobné, že normy európskeho práva by priamo upravovali zmluvné vzťahy, aj keď treba dodať, že v prípade spotrebiteľského práva to tak je, a prináša v záujme ochrany spotrebiteľa značné oklieštenie zmluvnej voľnosti. Ak by takýto trend bol podobný aj v úprave zmluvného práva, kde by sa európske právo snažilo vyrovnávať prirodzenú ekonomickú nerovnosť subjektov takýchto zmluvných vzťahov, tak by ani nikdy k prijatiu nedošlo. Len stále treba mať na pamäti, že EU má silné právne prostriedky, ktoré nie sú vždy členskými štátmi vítané, hlavne ak výsledok nimi dosiahnutý je v rozpore s národnými záujmami.

Predmetom úpravy vznikajúceho SRR budú právne vzťahy medzi podnikateľským subjektmi¹¹ a spotrebiteľmi tzv. B2C (business to consumer). V rámci sledovaného cieľa ochrany spotrebiteľa, úprava týchto vzťahov aj vzhľadom na doteraz prijatú právnu úpravu v spotrebiteľskom práve nie je tento fakt až tak prekvapujúci. Možno prekvapujúce by sa mohlo zdať, že SRR bude upravovať aj právne vzťahy medzi B2B (business to business), teda klasické obchodnoprávne vzťahy, ale na ciele uvedené v stockholmskom programe, teda už spomenutá podpora obchodných vzťahov medzi malými a strednými podnikateľmi vo vnútri EU, je táto úprava v SRR z tohto pohľadu nevyhnutná.

Klasické občianskoprávne vzťahy C2C (consumer to consumer) predpokladaný zámer nerieši, hoc nie je vylúčené aby dve fyzické osoby si svoj zmluvný vzťah upravili podľa vzniknutej úpravy, pokiaľ by im to vnútroštátne právo umožňovalo a vzniknutý SRR nezakazoval.

Poslednou v tomto príspevku načrtnutou otázkou bude či pôsobnosť SRR bude primárna, teda či všetky právne vzťahy, na ktoré sa bude predmetná úprava vzťahovať budú primárne sa spravovať SRR alebo len sekundárne, keď sa na tom zmluvné vzťahy dohodnú. Primárne predvolený by v prvom prípade bol právny režim SRR, a ak by zmluvné strany chceli svoje právne vzťahy spravovať iným právnymi predpismi (napr. vnútroštátnym právom

¹¹ Podľa § 52 Občianskeho zákoníka č.40/1964 je pre takýto podnikateľský subjekt použitý pojem dodávateľ

niektorého účastníka zmluvného vzťahu) museli by sa na tom výslovne dohodnúť. Takýto režim je označovaný ako opt-out.

Ako druhú možnosť Európska únia pripúšťa bázu opt-in, kde by ako primárny bol prednastavený režim vnútroštátnych úprav, a v prípade záujmu úpravy obsiahnutej v opčnom nástroji t.j. SRR by si ho zmluvné strany museli výslovne zvoliť.¹²

Osobne sa nazdávam, že v prípade primárneho prednastavenia vnútroštátnych úprav cezhraničných právnych vzťahov si zmluvné strany musia určiť rozhodné právo, a tak z dôvodu predchádzania takéhoto určenia by sa javil vhodnejší primárne prednastavený režim opt-out. Aj keď otázka voľby práva by stále bola najpodstatnejšou v procese uzatvárania kontraktu, jednoznačne sa k otázke, ktorý režim by bol vhodnejší, dá vyjadriť momentálne ťažko.

Záver

Dosiahnutie jednotného európskeho občianskeho zákonníka je zatiaľ iba veľmi ťažko dosiahnuteľná idea, ale proces unifikácie súkromného práva začal a nedá sa vrátiť späť. Cesta, ktorú si Európa v tomto úsilí zvolila, je vytvorenie Spoločného Referenčného Rámca, ktorý v podobe voliteľného právneho nástroja zmluvného práva čaká dlhá cesta, ktorá bude popretkávaná evolučnými procesmi, a to nie len v oblasti práva, celej Európskej únie.

Literature:

- BUŠO, B.: Medzinárodné harmonizačné snahy v oblasti súkromného zmluvného práva. In: Súkromné a verejné právo v súčasnosti. Zborník z vedeckej konferencie doktorandov PF TU. Trnava 2005
- Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group): Principles, Definition and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR), Full edition, Sellier (2009)
- Whittaker, S. The Draft Common Frame of Reference: an Assessment commissioned by the Ministry of Justice United Kingdom (2008)
- Von Bar, Ch. Working together toward a Common Frame of Reference, In: Juridica International, č.X/2005

Contact – email

martin.danko@flaw.uniba.sk

¹² Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade - Európske zmluvné právo a revízia aquis, ako ďalej KOM (2004) 651, konečné znenie

